

У сучасних умовах невротичні особистісні та пов'язані зі стресом розлади, а також напрями психологічної допомоги, питання психотерапії цих розладів залишаються важливими напрямками наукових досліджень. У зв'язку з патоморфозом невротичних розладів проведено аналіз динаміки клінічної картини, уточнено механізми етіології та патогенезу, описано вибір ефективної психологічної реабілітації. Підкреслено, що психологічна реабілітація, що включає психодіагностику, консультування, психокорекційне та психотерапевтичне втручання, незважаючи на активний розвиток психофармакотерапії, залишається основними методами в лікуванні неврозів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гришук М.М. Психопрофілактика та психокорекція початкової невротизації дітей шкільного віку : автореф. дис. канд. психол. наук. Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Київ, 2010. 39 с.
2. Гулько Г.О. Невротичні властивості особистості як предмет психологічного вивчення. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2015. № 3 (28). С. 26–35.
3. Костикова О.В. До проблеми психотерапії неврозів. *Харківський осінній марафон психотехнологій* : матеріали III міжрегіон. наук.-практ. конф. (каталог психотехнологій; тези доп.), Харків, 26 жовт. 2019 р. Харків: Діса плюс, 2019. С. 146–147.
4. Мазяр О.В. Психофізіологічні умови невротичного розвитку особистості. *Сучасні педагогіка і психологія: перспективні та пріоритетні напрями наукових досліджень*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, Україна, 14-15 липня 2017 року). Київ : ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2017. С. 93–95.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФЕНОМЕНУ САМОДЕПРИВАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Піліпюнок О. М.

*Центральноукраїнський державний університет
імені Володимира Винниченка (м. Кропивницький)
3214715844@cuspu.edu.ua*

Феномен самодепривації особистості пов'язаний з відмовою суб'єкта від самоактуалізації, основи якої закладаються ще у дитинстві. Первинні об'єктні відносини виступають підґрунтям для розвитку індивідуальності особистості, її подальшого саморозвитку, тому у випадку, коли соціальний клімат не враховує актуальні потреби суб'єкта у нього формується «фіктивна ідентичність». Виникає внутрішній конфлікт, пов'язаний з блокуванням лібідної енергії і неузгодженістю між станами «Я-реальне» та «Я-ідеальне». Як наслідок у індивіда спостерігаються

відступи від реальності, які провокують дезорієнтацію у виборі життєвого шляху, дезадаптивні відносини з соціумом та викликають тенденцію до самознищення. У зв'язку з вищезазначеним наше дослідження звертає увагу на важливість розуміння феномену самодепривації особистості для попередження виникнення його проявів, що набуває особливої актуальності в умовах війни.

Мета статті – провести теоретичний аналіз проблеми самодепривації особистості у вітчизняній та зарубіжній літературі.

У психологічній науці і практиці феномен самодепривації розглядали А. Баканов, Д. Болен, Ф. Василюк, Є. Головаха, П. Гуревич, О. Кронік, С. Чебанов, Т. Яценко та інші [1]. Це явище можна охарактеризувати як потяг до смерті і саморуйнування (М. Кляйн, Г. Мюррей, Дж. Рейнгольд, І. Кант, Е. Фромм, З. Фрейд, К. Хорні, Т. Яценко), «соціальну смерть» (А. Дахіп, Дж. Морено); «соціальне відчуження» (А. Баканов, Є. Головаха, А. Кемпінський, О. Кронік); «психологічну травму» (З. Фрейд, І. Ялом); «програмовану поведінку» (Е. Берн, М. Джеймс, В. Джойнс, Я. Стюарт) [1].

Самодепривація характеризується специфічністю перцепції, запам'ятовування, адаптації у соціальному оточенні. Д. Бирюков, О. Алексеєнкова, Г. Бевз, В. Лебедев, Я. Гошовський та інші відзначають, що самодепривація зумовлює певний дисбаланс, що проявляється у:

- порушенні активності – гіперактивність або навпаки гіподинамія;

- функціональних порушеннях психічної регуляції – брак уваги, зменшення продуктивності діяльності, зміна тривалості робочих циклів та циклів відпочинку у діяльності мозку, зниження об'єму оперативної пам'яті, складність переходу інформації з короткочасної пам'яті у довготривалу, труднощі у зорово-моторній координації.

Теоретичний аналіз вітчизняних та зарубіжних наукових джерел вказує на те, що самодепривація особистості обумовлена депривацією пізнавальних психічних процесів [1-5]. Д. Хебб, Р. Шпиц та Дж. Боулбі використовують термін «збіднене середовище» для опису соціального оточення суб'єкта, у якому обмежено задоволення його основних фізіологічних та психологічних потреб, що і є причиною виникнення деприваційного стану. Тобто існує зв'язок неадаптивної поведінки суб'єкта з фрустрацією його базових потреб. При цьому слід відмітити, що дослідження, виконані у межах психоаналітичного

підходу (Дж. Боулбі, Д. Віннікотт, М. Кляйн, А. Фрейд, З. Фрейд, Е. Фромм, К. Хорні, Р. Шпіц, Т. Яценко та ін.), вказують на те, що фрустрація базових потреб вихідно зумовлена батьківським, перш за все материнським ставленням до дитини [2; 3]. Материнська депривація є найбільш розповсюдженою серед дітей-сиріт та дітей, що виховуються у неповноцінних сім'ях. Проте слід зауважити, що ця проблема може виникнути і у, на перший погляд, повноцінній родині.

На думку таких вчених як Д. Уїннікотт, М. Балінт, І. Залисіна, Й. Лангмейер, О. Захаров, В. Лебедев, І. Фурманов, З. Матейчек, А. Прихожан депривація дітей-сиріт насамперед проявляється у розладах тих функцій, які зазвичай розвиваються у малюків при взаємодії з матір'ю. Діти цієї групи сприймають навколишній світ по-іншому оскільки у їх підсвідомості відсутній образ матері, що зазвичай співвідноситься з такими поняттями як любов, турбота, увага, теплота і т.д.

Таким чином, ранній емоційний розрив з матір'ю провокує глибокі психічні зміни, що призводять до [2; 5]:

- гіперактивності і проблем з концентрацією уваги;
- упертості, низької самооцінки й агресії до навколишнього світу;
- безпричинних фобій;
- порушення психоемоційного балансу;
- замкнутості у власному світі;
- відставання від однолітків в інтелектуальному розвитку;
- відсутності вміння взаємодіяти з оточуючими людьми;
- порушення у розвитку когнітивних навичок;
- емоційної нестабільності, апатії, відсутності бажання змінювати своє життя на краще.

Наслідки материнської депривації досить складно компенсувати, у той час як наслідків інших видів депривації можливо уникнути за рахунок дії внутрішньоособистісних компенсаторних механізмів та за допомогою превентивних заходів сучасного суспільства.

Особливу роль у появі деприваційного синдрому, який передусім проявляється в самодепривованій поведінці і стані відіграють механізми психологічного захисту [5].

Самодепривація тісно пов'язана з категорією «активність». Активність є властивістю психіки, яка має безпосереднє відношення до формування у суб'єкта адаптаційних умінь, які допомагають йому пристосовуватися до мінливих соціальних умов. Представлена категорія притаманна індивідові ще від народження,

проте зовнішні фактори мають на неї вплив. При депривації потреб активність, що має бути орієнтована на адаптацію до соціуму змінює своє спрямування і набуває характеру аутоактивності. При цьому у індивіда спостерігаються відступи від реальності, помилкове її сприйняття, послаблюється здатність до критичного аналізу, що в цілому призводить до дезадаптації.

Таким чином, проблема самодепривації особистості, пов'язана з одного боку з соціально-батьківським вихованням, а з іншого – вона є самостійним психологічним явищем, результатом психологічного захисту, що приводить індивіда до відмови від самоактуалізації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кононова М.М., Слюняєва Н.А. Проблема депривації і самодепривації в контексті функціональних взаємозв'язків «Я» суб'єкта з його психологічними захистами. Психологія і особистість. 2016. № 2 (10) Ч. 2. С. 166-174.
3. Максименко О.Г. Психологія самодепривації особистісного розвитку суб'єкта: автореф. дис. ...д-р психол. наук: 19.00.01. Київ. 2017, 44 с.
4. Максименко О.Г. Соціально-батьківське виховання та його вплив на формування тенденції самодепривації психіки суб'єкта. Вісник післядипломної освіти. 2013. № 9(2). С. 186-193.
5. Максименко О.Г. Проблема психологічної самодепривації особистості. Вісник післядипломної освіти. 2011. № 4. С. 206-212.
6. Яценко Т.С., Бондар В.І., Євтушенко І.В., Кононова М.М., Максименко О.Г. Самодепривація психіки та дезадаптація суб'єкта: монографія / К.: Вид-во НПУ імені М. Драгоманова, 2015. 280 с.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ГОТОВНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ДО АДАПТАЦІЇ В УМОВАХ ЦИВІЛЬНОГО ЖИТТЯ

Радченко А. А.

*Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г Короленка
kondratyukalbina@gmail.com*

У ХХІ столітті проблема використання військової сили у вигляді локальних або широкомасштабних військових конфліктів, при вирішенні тих чи інших спірних питань не дає підстав сподіватися на те, що кошмари і жахи війни залишаться лише в історії людства. Війна в Україні актуалізувала проблему посттравматичного стресового розладу (ПТСР). Результати міжнародних досліджень у країнах, де відбувалась війни, показують, що поширеність ПТСР серед осіб, які перебували в зоні бойових дій (як військових, так і мирних жителів), зростає вдвічі і сягає 15-20% від загального числа [1]. При цьому, як